

Kultura a vzdělanost vrcholného středověku

- *scholastika* = filozofické učení, obhajuje teologické teze
- za začátek považován dvůr Karla Velikého ve vrcholném středověku (8. st.)
- ze začátku ovlivněno Platónem, poté je dominantní Aristoteles
- 2 proudy: racionalistický, podle **Tomáše Akvinského** *tomismus*, „k pravdě lze dojít dvěma způsoby, které se nevylučují: vírou a rozumem“, oproti tomu iracionalistický směr, podle **Jan Duns Scotus** *scotismus*, „víra je nadřazená rozumu“
- nositeli jsou mnišské řády: *dominikáni* (školství, inkvizice, podle sv. Dominika) vs. *františkáni* (bohatí, vlivní, pokora a láska k rozumu, podle Františka z Assisi)
- reformní řády (z benediktínů, podle Benedikta z Nursie): *cisterciáci* (kolonizovali a kultivovali půdu, kult Panny Marie, podle města Cîteaux ve Francii) a *premonstráti* (kazatelé, podle města Prémonstré ve Francii)
- školy: při farách a klášterech, ve městech tzv. *partikulární* školy (učí se základy jako číst, psát, počítat), univerzity (studium sedmera svobodných umění: právnická, lékařská, teologická fakulta)
- na učitele a profesory se vztahuje kanonické právo (sice netuším, co to znamená, ale)
- nejstarší univerzity: Bologna, Padova, Sorbonna, Salamanca, Cambridge, Oxford, Praha, Krakov, Vídeň, Lipsko

Rytířská kultura

- vzniká na jihu Francie někdy ve 12. století, rytířské turnaje
- ušlechtilé dvorní chování, věrný svému pánovi, chrání slabé, kult ženy
- *trubadúři* (J Francie), *truvéri* (Francie), *minnesängři* (Německo)
- Zbraslavská, Dalimilova kronika, cestopis Milion, ...

Gotika

- periodizace: *raná* (přechodné období), *vrcholná* (13. – 14. st.), *pozdní* (15. st.)
- vzniká ve Francii v okolí Paříže, první stavba Saint Denis, název pejorativní podle Gótů (barbarské), vznikl až za renesance
- u nás: *přemyslovská* (13. st.), *lucemburská* (14. st.), *jagellonská* (15. st.)
- stavby *sakrální* a *světské*

Architektura

- základní znaky: lomený oblouk, žebrová klenba, opěrný systém, vertikálita, bohaté zdobení, členitost, stavěno z kamene, vysoké cihly, tzv. *buchty*
- *fiála* = špička, jehlan, na kterém ledacos může být, *krakorec* = nosný článek vystupující ze zdi, slouží k podpěře
- druhy staveb: katedrály, kláštery, kostely, hrady, městská opevnění, městské stavby (radnice, měšťanské domy, mosty)
- *katedrála* = biskupský nebo arcibiskupský kostel, honosnější, např. Chrám Matky Boží v Paříži
- Katedrála Sv. Víta. Vojtěcha a Václava: architekt Matyáš z Arrasu, Petr Parléř, Josef Mocker, ale dokončil až ve 20. st. Kamil Hilbert

Sochařství

- sochy stojí ve volném prostoru, buď ze dřeva nebo z kamene, *polychromie* = vícebarevné, mají výraz
- náměty: *madona* = Panna Marie v náručí s Ježíšem, *pieta* = Panna Marie drží v náručích Ježíše sňatého z kříže
- socha Svatého Jiří, jak bojuje s drakem

Malba

- Giotto di Bondone: typicky modrá barva
- lidé mají individuální rysy, nejsou všichni stejní
- Přebohaté hodinky vévody z Berry: překrásně zdobená kniha modliteb, vrchol gotické knižní malby
- u nás: Mistr vyšebrodského, třeboňského oltáře, Mistr Theodorik
- knižní malba: Velislavova bible, Bible Václava IV.